

**Psychospołeczne i edukacyjne mechanizmy
stereotypizacji, uprzedzeń i dyskryminacji
dzieci sezonowych migrantów**

SŁAWOMIR TRUSZ

**Psychospołeczne i edukacyjne mechanizmy
stereotypizacji, uprzedzeń i dyskryminacji
dzieci sezonowych migrantów**

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2018

Recenzje:

dr hab. *Joanna Łukasik*, prof. UP w Krakowie

dr hab. *Dorota Turska*, prof. nadzw. UMCS w Lublinie

Redaktor prowadząca:

Anna Raciborska

Redakcja:

Magdalena Pluta

Korekta:

Aleksandra Małek-Leśniewska

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Copyright © 2018 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2012/05/D/HS6/03350

ISBN 978-83-7383-981-6

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa

tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki k/Warszawy

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
Rozdział 1. Spostrzeganie eurosierot przez innych.	
Zjawisko stygmatyzacji i stereotypizacji dzieci cyrkularnych migrantów	17
1.1. Społeczne piętno eurosieroctwa.....	18
1.1.1. Eurosieroctwo jako indywidualna skaza i piętno grupowe.....	19
1.2. Proces stereotypizacji eurosierot.....	21
1.2.1. Prototypy w procesie stereotypizacji eurosierot.....	23
1.2.2. Funkcje schematów poznawczych.....	24
1.2.3. Proces formowania stereotypowego obrazu eurosieroty.....	26
1.3. Badanie 1. Formalna i treściowa charakterystyka stereotypowego obrazu eurosieroty.....	27
1.3.1. Metoda.....	28
1.3.2. Wyniki.....	30
1.3.3. Dyskusja.....	51
1.4. Automatyczna natura procesu stereotypizacji dzieci cyrkularnych migrantów.....	54
1.5. Językowe mechanizmy stereotypizacji eurosierot.....	58
1.6. Badanie 2. Osiągnięcia edukacyjne eurosierot. Proces automatycznej stereotypizacji dzieci cyrkularnych migrantów.....	63
1.6.1. Metoda.....	64
1.6.2. Wyniki.....	67
1.7. Badanie 3. Funkcjonowanie poznawcze eurosierot. Proces automatycznej stereotypizacji dzieci cyrkularnych migrantów.....	69
1.7.1. Metoda.....	69
1.7.2. Wyniki.....	71
1.8. Dyskusja.....	73
Rozdział 2. Emocje wzbudzone przez eurosieroty.	
Zjawisko uprzedzeń wobec dzieci cyrkularnych migrantów	76
2.1. Uprzedzenia i stereotypy – ich wzajemne relacje w ramach postaw.....	76
2.1.1. Uprzedzenia jawne i ukryte wobec eurosierot.....	79
2.1.2. Współczesne formy uprzedzeń – uprzedzenia awersyjne.....	83

2.2. Zjawisko dyfuzji znaczeń słów i afektu	84
2.3. Język a uprzedzenia wobec innych	85
2.3.1. Uprzedzenia i język nienawiści	86
2.3.2. Uprzedzenia i język propagandy	89
2.4. Badanie 4. Uprzedzenia jawne wobec eurosierot.	90
2.4.1. Metoda	91
2.4.2. Wyniki	91
2.4.3. Dyskusja	93
2.5. Badanie 5. Uprzedzenia utajone wobec eurosierot, sierot i dzieci	94
2.5.1. Metoda	95
2.5.2. Wyniki	98
2.5.3. Dyskusja	101
2.6. Badanie 6. Cechy charakteru eurosierot. Uprzedzenia utajone wobec dzieci cyrkularnych migrantów	103
2.6.1. Metoda	103
2.6.2. Wyniki	105
2.7. Badanie 7. Kontakt z eurosierotami jako źródło negatywnych emocji . . .	106
2.7.1. Metoda	107
2.7.2. Wyniki	109
2.8. Badanie 8. Kontakt z eurosierotami jako źródło negatywnych emocji. Replikacja	110
2.8.1. Metoda	111
2.8.2. Wyniki	112
2.9. Dyskusja	114

Rozdział 3. Zachowania kierowane wobec eurosierot.

Zjawisko dyskryminacji dzieci cyrkularnych migrantów	116
3.1. Kategoryzowanie innych a skłonność do ich dyskryminowania	116
3.1.1. Treść stereotypu a różne formy dyskryminowania innych	117
3.1.2. Wymiary dyskryminowania innych	118
3.1.3. Zjawisko dyskryminowania a dehumanizowanie i infracywilizowanie innych	120
3.2. Związek stygmatyzacji i dyskryminacji	122
3.3. Dyskryminowanie eurosierot jako efekt oczekiwań interpersonalnych. . .	125
3.4. Poziom spostrzeganej kontroli nad zachowaniami eurosierot a skłonność nauczycieli do ich dyskryminowania	128
3.5. Zjawisko kontrolowanej i automatycznej dyskryminacji innych	129
3.5.1. Znaczenie języka w procesie dyskryminowania innych	131
3.6. Badanie 9. Pomoc oferowana eurosierotom.	134

3.6.1. Metoda	135
3.6.2. Wyniki	136
3.7. Badanie 10. Pomoc deklarowana i rzeczywiście oferowana eurosierotom.	138
3.7.1. Metoda	138
3.7.2. Wyniki	139
3.8. Dyskusja.	140

Rozdział 4. Edukacyjne i pozaedukacyjne efekty eurosieroctwa.

Funkcjonowanie dzieci cyrkularnych migrantów w klasie szkolnej i dorosłym życiu

4.1. Funkcjonowanie dzieci cyrkularnych migrantów w klasie szkolnej. Pozycja społeczna i relacje eurosierot z rówieśnikami i nauczycielami.	145
4.1.1. Rola grupy rówieśniczej w rozwoju dziecka	145
4.1.2. Źródła negatywnych postaw i dyskryminowania dzieci w grupie rówieśniczej	146
4.1.3. Zjawisko ulubieńców nauczycieli a dyskryminowanie eurosierot w klasie szkolnej	150
4.1.4. Pozycja społeczna dzieci cyrkularnych migrantów w klasie szkolnej	150
4.2. Badanie 11. Funkcjonowanie dzieci cyrkularnych migrantów w klasie szkolnej	151
4.2.1. Metoda	151
4.2.2. Wyniki	153
4.2.3. Dyskusja.	168
4.3. Funkcjonowanie dzieci cyrkularnych migrantów w dorosłym życiu. Doświadczenia migracyjne, style przywiązania i relacje partnerskie/małżeńskie.	169
4.3.1. Potencjalne mediatory i moderatory efektów eurosieroctwa.	171
4.3.2. Migracje zarobkowe rodziców a ich postawy wobec dzieci oraz postawy dzieci wobec rodziców migrujących i pozostających w kraju	172
4.3.3. Poziom zaspokajania potrzeb dzieci w rodzinach migracyjnych.	173
4.3.4. Style przywiązania rozwijane przez dzieci cyrkularnych migrantów	176
4.3.5. Style przywiązania a jakość funkcjonowania osób w związkach partnerskich/małżeńskich.	178
4.3.6. Style przywiązania a miłość romantyczna.	179

4.4. Badanie 12. Wyjazdy zarobkowe rodziców, style przywiązania a relacje partnerskie/małżeńskie dorosłych dzieci cyrkularnych migrantów.	181
4.4.1. Metoda	181
4.4.2. Wyniki	187
4.4.3. Dyskusja	191
Rozdział 5. Metaanalizy wyników badań od 1. do 12.	194
5.1. Metoda	195
5.2. Wyniki	200
5.2.1. Metaanaliza 1. Wpływ etykiety „eurosierota” na postawy osób badanych wobec dzieci cyrkularnych migrantów	200
5.2.2. Metaanaliza 2. Paradoksalność wpływu etykiety „eurosierota” na postawy osób badanych wobec dzieci cyrkularnych migrantów	206
5.3. Dyskusja	210
Bibliografia	217
Aneksy	235
Aneks 1. Kwestionariusz Obrazu Eurosieroty (KOE)	235
Aneks 2. Przykładowe zdjęcia dziewczynek i chłopców w młodszym i starszym wieku	240
Aneks 3. Zdjęcie grupy osób wykorzystywane w eksperymentach nadprogowego torowania etykiet, na etapie pierwszym – rozgrzewki poznawczej i podania instrukcji maskującej prawdziwy cel badania	241
Aneks 4. Przykładowe odciski palców	242
Aneks 5. Test Zdań Przemieszanych	243
Aneks 6. Słowa wykorzystane w zadaniach od 1 do 5 trzech testów IAT	244
Aneks 7. Przykładowe plansze wykorzystane w zadaniach od 1 do 5 trzech testów IAT	245
Aneks 8. Przykładowe heksagramy	246
Aneks 9. Przykładowe czarno-białe zdjęcia radosnych i smutnych dzieci – dziewczynek i chłopców w różnym wieku	247
Aneks 10. Przykładowe zadania testu przeszukiwania pola	248
Aneks 11. Kwestionariusz Zachowań Prozdrowotnych	249
Aneks 12a. Kwestionariusz Obrazu Ucznia (KOU – wersja z kategorią opisową)	250
Aneks 12b. Kwestionariusz Obrazu Ucznia (KOU – wersja z terminem „eurosierota”)	254
Aneks 13. Kwestionariusz Doświadczeń Migracyjnych	258

Wykaz rycin	259
Wykaz tabel	262
Indeks nazwisk	263
Indeks rzeczowy	270